

การเรียนรู้การเมือง Political Sciences Study

พัชรี ศีลารัตน์¹

บทคัดย่อ

สังคมมนุษย์ทุกสังคมจึงประกอบไปด้วยกฎระเบียบ แบบแผนในการอยู่ร่วมกัน ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนกฎระเบียบจะต้องได้รับโทษจากสังคมนั้น ๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจของผู้กำหนดกฎระเบียบ กล่าวคือ ผู้กำหนดกฎระเบียบของสังคมจะต้องเป็นทั้งในการกำหนดกฎระเบียบและอำนาจในการลงโทษผู้ละเมิดกฎระเบียบที่ตนบัญญัติขึ้น ผู้มีอำนาจเช่นที่ว่านี้ต้องเป็นผู้มีความเข้มแข็งสามารถปกป้องคุ้มครองสมาชิกในสังคมให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายได้ในยุคสมัยการเริ่มต้นของสังคมมนุษย์ วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ล้วนเกี่ยวข้องกับอำนาจในการจัดการระเบียบของสังคมทั้งนั้น แม้จุดมุ่งหมายในการจัดระเบียบของสังคมมนุษย์ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากล้วนอ้างเพื่อประโยชน์ของสังคมทั้งสิ้นแต่ที่มาของอำนาจในการจัดระเบียบของสังคมจะสะท้อนให้เห็นเด่นชัดที่สุดว่าจะสนองประโยชน์สุขของใคร และนี่คือรากฐานของความคิดในทางการเมือง

Abstract

The society consist with rule, law, and social norm to live together. If there are someone breaking or not follow, they will be punished following those mentioned before. This phenomenon represents the people who create and impose the law to protect the people in the society. The evolution of the human society has been related with the power of social order. The objectives of social zoning or social order are different, and it is depended on the utility of society and social happiness. That is the root of political thought.

Keywords: Political Science, Study.

¹ ปร.ด., อาจารย์รับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, Email: patcharee silarat@hotmail.com

การเมืองคืออะไร

มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายลักษณะ เช่น เพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาความยุติธรรมและการดำรงชีวิตที่ดี ส่วนโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) เห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยของมนุษย์ เนื่องจากการที่มนุษย์ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนการเมือง ถ้าปล่อยให้ต่างคนต่างทำตามใจชอบแล้ว จะเกิดการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว และจะมีลักษณะเลวร้าย ป่าเถื่อน นำมาซึ่งความไม่ปลอดภัยในชุมชนนั้น ๆ มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสมัยใดและรูปแบบใดก็ตาม จำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการในการอยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจแห่งรัฐนี้ ไม่ว่าจะดำเนินการภายใต้รูปแบบใดก็ถือว่าเป็นการเมือง ดังที่เดวิด อีสตัน (David Easton, 1965) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่าเป็นการกระทำของมนุษย์ที่ตอบโต้กันอันเกี่ยวข้องกับอำนาจและการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับสังคม จะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของประชาชนหรือสิ่งที่รัฐบาลได้ตัดสินใจให้ประชาชน ซึ่งลิตซ์ อีริเวคิน (2521) กล่าวถึงการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าไว้ว่า หมายรวมถึง อำนาจ สถานะทางสังคม และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ถ้าหากสังคมใดไม่มีกฎเกณฑ์การแจกแจง ไม่มีกติกาที่ตกลงเป็นที่พอใจของสมาชิกในสังคมแล้ว ย่อมจะเกิดความปั่นป่วนและอาจต้องใช้การตัดสินใจด้วยกำลัง

จะเห็นได้ว่า การเมือง มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงการปฏิบัติหรือกิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ (rule) อำนาจ (power) อำนาจหน้าที่ (authority) ในสังคม การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมทั้งทรัพยากรและค่านิยมทางสังคมให้เหมาะสม เมื่อนำมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของการเมืองกับการศึกษา จะเห็นว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม พัฒนาทักษะ และฝึกรูปแบบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานในสังคม ส่วนการเมืองเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของอำนาจและหน้าที่ในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าทั้งทรัพยากรและค่านิยมให้แก่ประชาชน การปฏิบัติงานของสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางการศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อการวางรากฐานซึ่งกันและกัน ส่วนสังคมที่กำลังพัฒนา การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในลักษณะที่เป็นการพัฒนาให้สภาพแวดล้อมทางสังคมและชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนดีขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางการเมืองเพราะเมื่อประชาชนมีสภาพชีวิตที่ดี ก็ย่อมให้ความสนใจต่อการเมืองและต้องการมีส่วนร่วมและเมื่อระบบการศึกษาขยายออกไปรับใช้ประชาชนมากขึ้น ทำให้เกิดการรวมกลุ่มผลประโยชน์ เป็นกลุ่มที่มีพลังสำคัญกลุ่มหนึ่งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การเมืองของกลุ่มปัญญาชนเหล่านี้เป็นการเมืองในระดับนำที่มีผลต่อนโยบายการพัฒนาประเทศมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาได้ทำหน้าที่ทางการเมืองให้กับระบบการเมืองหลายประการ เช่น สถาบันการศึกษาช่วยปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองขั้นพื้นฐานไปสู่ประชาชน และช่วยสร้างสรรคให้เกิดอุดมการณ์ทางการเมืองใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งจะมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาอุดมการณ์ของชาติ ระบบการศึกษา

ช่วยเตรียมพลเมืองที่รู้หนังสือทำให้เกิดการสื่อสารทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการพัฒนาไปเป็นลำดับขั้นตอน ช่วยสร้างให้เกิดผู้นำทางการเมืองที่มีคุณภาพและคุณธรรม

จากการที่การศึกษาและการเมืองมีความสัมพันธ์กันดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองให้แก่ประชาชนตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่งเติบโตเป็นพลเมืองของประเทศ การที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองอย่างถูกต้อง ย่อมเป็นเครื่องสนับสนุนให้การปกครองประเทศดำเนินไปในวิถีทางที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วย ความสำเร็จดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ตัวอาจารย์ผู้สอน ในความเป็นจริงแล้วอาจารย์ผู้สอนทุกระดับชั้นทุกรายวิชาสามารถที่จะให้ความรู้พื้นฐานทางการเมืองการปกครองของไทยแก่ผู้เรียนได้ทั้งสิ้น เพราะการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนเราจนตลอดชีวิต สำหรับการศึกษาในระดับโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของเยาวชน เมื่อพิจารณาหลักสูตรในส่วนที่เป็นเนื้อหาวิชา จะพบว่าวิชาสังคมศึกษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเมืองการปกครองของไทยมากที่สุด ในระดับอุดมศึกษาในวิชารัฐศาสตร์เบื้องต้นมีขอบข่ายของเนื้อหาวิชาการเมืองการปกครองขยายออกไปอย่างกว้างขวางครอบคลุมแขนงวิชาต่างๆ ในคณะสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยคัดเลือกเนื้อหาส่วนที่เหมาะสมจากวิชาต่าง ๆ เหล่านี้มาบูรณาการ (Integrated) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเองและสังคมส่วนรวมได้

ข้อสังเกตในคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรระดับอุดมศึกษากำหนดขอบเขตเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โครงสร้างการปกครองสถาบันพระมหากษัตริย์ กฎหมาย การเลือกตั้ง อยู่ในวิชาบังคับแกน บังคับเลือก และเลือกเสรี เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 254) กำหนดไว้ในหัวข้อโดยตรงและบูรณาการกับเนื้อหาในเรื่องอื่น ๆ โดยเฉพาะวิชาบังคับแกนกำหนดไว้ในวิชาเฉพาะ เช่น วิชารัฐศาสตร์เบื้องต้น การเมืองการปกครองของไทยรัฐธรรมนูญ วิชาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งจัดอยู่ในวิชาบังคับและเลือกเสรีสอดแทรกเนื้อหาอยู่ในรายวิชาเลือกอื่นๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการเมือง การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น

ในบทความนี้จึงขอเน้นมาที่อาจารย์ผู้สอนรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองก่อน เพราะดังได้กล่าวไว้แล้วว่าเนื้อหาของวิชารัฐศาสตร์ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองของไทยโดยตรงและผู้เขียนเองมีความเชื่อว่าความสำเร็จในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม แนวคิดและเจตคติของอาจารย์ผู้สอนไปยังผู้เรียนเพื่อให้ได้รับผลดังจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแม่นยำของอาจารย์ในเรื่องดังกล่าว รวมทั้งเทคนิควิธีสอนอีกด้วย อาจารย์จึงเป็นบุคคลสำคัญอย่างมากในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ดังที่ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539) กล่าวไว้ว่า “ครูเป็นผู้ที่ต้องถ่ายทอดความรัก ความรู้ และเป็นผู้ที่จะกระตุ้นให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม หากครูจะถ่ายทอดหรือต้องการให้นักเรียนของตนเป็นอย่างไร ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องนั้นๆ เสียก่อน เพราะเด็กมักเลียนแบบอย่าง ดูและฟังในสิ่งที่ครูเป็น ถ้าครูอยากให้นักเรียนเป็นคนที่ชอบแสวงหาความรู้ ครูก็ต้องเป็นแบบอย่างในการหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา ความรู้รอบตัวนั้นได้มาจากวิธีต่างๆ ได้แก่ การพูดคุย การสังเกตสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา หรือจากแหล่งความรู้โดยตรง ได้แก่ ห้องสมุด ทีวี วิทยุ สื่อต่าง ๆ ฯลฯ นอกจากนั้นครูควรเป็นนักคิดและเป็นนักคิดอย่างวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นคนที่ยอมรับคำติชม คำวิจารณ์ในการทำงานหรือผลงาน จึงนับว่าครูเป็นบุคลากรที่มีเกียรติยศสูงมาก...”

ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองมีอยู่มากมายหลายวิธี และเป็นหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ผู้สอนซึ่งจะต้องตระหนักว่า ทำอย่างไรจะให้มีการเรียนการสอนที่เต็มไปด้วยความน่ารู้ น่าศึกษา น่าติดตาม เป็นภาพความเคลื่อนไหวที่มีชีวิตชีวา เป็นการเรียนการสอนที่ได้ทั้งความรู้และแนวความคิด ให้ผู้เรียนรู้จักการใช้ดุลพินิจในการเลือกสรรข้อมูลและความรู้ที่เหมาะสม สามารถนำปัญหาและเหตุการณ์ในสังคมเข้ามาอภิปรายเชื่อมโยงกับความรู้ที่ได้เรียนเล่าเรียนได้ตลอดเวลา รวมทั้งการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ให้เป็นไปตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและใช้จิตวิทยาการเรียนรู้สร้างความเชื่อมโยง ปัจจัยต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสหล่อหลอมบุคลิกภาพประชาธิปไตย(กรมวิชาการ, 2541) คือ การใช้กระบวนการเชิงเหตุผล มีขั้นตอนธรรมที่จะรับฟังความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้เหตุผล ความเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบ มีวินัย เป็นต้น ผู้เขียนคิดว่า การจัดการเรียนการสอนในลักษณะเช่นนี้ ถ้าอาจารย์ผู้สอนกระทำอย่างจริงจังย่อมเป็นความสำเร็จในด้านใดด้านหนึ่งของสถาบันการศึกษาในการให้การอบรมกล่อมเกลากองการเมืองแก่เยาวชนของชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมและสร้างความเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองที่ชอบธรรมและมีคุณภาพให้แก่ประเทศชาติต่อไปในอนาคต

สรุป

จากข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำมาเสนอไว้ในบทความนี้เป็นเพียงข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่อาจารย์ผู้สอนในสถาบันการศึกษาควรให้ความสนใจ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองการปกครองไปสู่เยาวชนของชาติ สมดังความคาดหวังของสังคมที่เชื่อมั่นว่าสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่มีบทบาทอย่างสูงยิ่งต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครองของประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แม้ว่าเป้าหมายนี้ไม่อาจสำเร็จได้เพียงชั่วเวลาข้ามคืน แต่เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ ความพยายาม ความอดทน และเวลาที่ต่อเนื่องเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพราะกระบวนการศึกษาในระบบสามารถเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการจัดเนื้อหาสาระให้เหมาะสม

สมกับการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ และเน้นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่เป็นรูปธรรมตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ ขณะเดียวกันก็ฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อหล่อหลอมให้นักศึกษาได้ซึมซับคุณค่าของประชาธิปไตย จนก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ศ.ดร.ศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 (2539) : แนวคิด ปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : ซัคเซสมี่เดีย.
- พลศักดิ์ จิระไกรศิริ, ดร. (2529). รัฐศาสตร์การศึกษา. กรุงเทพฯ : งานส่งเสริมวิจัยและตำรากองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พฤทธิสาส์น ชุมพล. (2527) “การอบรมกล่อมเกลากองการเมือง”, เอกสารประกอบคำบรรยาย. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลิขิต อธิเวดิน. “แนวทางการศึกษาการเมืองของสำนักพฤติกรรมศาสตร์ (2521) : การวิจารณ์และเสนอตัวอย่างการวิเคราะห์แนว Systems Analysis”, รัฐศาสตร์ : สถานภาพและพัฒนาการ. เอกสารวิชาการของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ชุดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ (เล่ม 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย ภูโยธิน. (2525) “การให้ความรู้ทางสังคมการเมือง”, รวมบทความทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทย, 2525.
- วิชัย ตันศิริ. (2539). วัฒนธรรมทางการเมืองและการปฏิรูป. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.
- สถิตย์ นิยมญาติ. (2524). สังคมวิทยาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ดร. สังคมวิทยาการเมือง : หลักการและการประยุกต์. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527.
- Almond, Gabriel A. and Sidney Verba.(1965). The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston : Little, Brown and Company.
- Easton, David.(1979). A Framework for Political Analysis.Chicago : The University of Chicago Press.